

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Frihedsmuseet i Churchillparken markerede søndag den 15. oktober sit 10 års jubilæum. Billedet viser „Kanonhallen“. Læs referatet side 165.

JOHS. SCHOU A/S
FARVE- & LAKFABRIK
Vamdrup

FREDE GRAU
TØMRER- &
SNEDKERMESTER
Søndergade 16, Guderup

DANSK JERN- &
EMAILLEINDUSTRI
Herningvej 102, Silkeborg

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HDS. KGL. HØJHED PRINSESSE MARGARETHA

Henvendelser om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til formanden, konsul Kaj V. Dahl, Horsens.

Henvendelser ang. feriehemmet på Kegnæs rettes til skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Generalmajor F. B. Larsen, Smakkegårdsvej 17, Gentofte.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV. Skolen Taga 421. Privat Taga 328.

Den øvrige bestyrelse består af:

Skrædermester Jacob Brandt,
Ørnevej 63, NV.
Afd.chef, civilingeniør Mogens Dyre,
Gilbækhus, Gildbro pr. Nordborg.
Overpostbud E. Holger Grome,
Byvej, Maglebyille, Kastrup.
Bankfuldmægtig Olav Holst,
Bengtavej 6, Hellerup.
Seminarirektor, cand. mag.
Paul Holt, Trøjborgvej 82, Århus.
Landsretssagfører Otto Jespersen,
Store Torv 16, Århus.
Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorff-
lund allé 80, Charlottenlund.
Oberst K. Kjeldsen, Rollosvej 3,
Odense.
Tandteknikermester Leo Kæraa,
Banegårdspladsen, Århus.

Civiloverpolitibetjent S. Julsgård Lar-
sen, Boeslundvej 1, Brh.

Arkitekt Ove Ch. Lembecke, Brødre-
gade 192, Randers.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft,
de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby,
Fyn.

Dr. Børge Næsted, Store Torv 16-18,
Århus C.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20,
Herning.

Tidsstudietekniker Børge Emil Peder-
sen, Emdrupvej 1252, NV.

Landsretssagfører H. Rambusch,
Kongensgade 49, Esbjerg.

Sognepræst Poul Riis, Slagelse.

Dommer K. Thestrup, M.F., Herning.

Bladet PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 11 numre årligt.

Ved bestilling af abonnement benyttes girokonto nr. 780.

Annoncer.

Ekspedition, abonnements- og annonce-afdeling: Tagensvej 85 E, København N, TAGA 8502 (kontortid 10-12, lørdag lukket).

Ved indbetaling for annoncer benyttes girokonto nr. 55538.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV. Skolen: Taga 421. Privat Taga 328.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri, Ringsted

Næste nummer udkommer

25. november

INDHOLD:

Nej til tysk statsbesøg	163
Frihedsmuseets 10 års jubilæum	165
Dansk genbesøg i Polen	167
Fangestævne ved Meppen	173
Generalforsamling	175
Frølev, feriekoloni eller K-Z-lejr?	177
Dagbogsblade	179

Nej til tysk statsbesøg

Lad os vente 25 år?

En læser har sendt os et brev med en protest mod forbundspræsident Heinrich Lübckes påtænkte statsbesøg i Danmark.

Der henvises til det nazistiske Tysklands ugerninger mod Danmark hvorfor vi ikke fra den stat kan modtage officielt besøg; der må gå i alt fald 25 år endnu.

Læserbrevets forfatter har protesteret voldsomt overfor redaktionen, fordi vi ikke bringer hans produkt. Han henviser til, at dagspressen bringer sådanne læserbreve, og at vi har ytringsfrihed og pressefrihed her i landet, samt at læserbrevet bør bringes af kammeratlige grunde.

Oplevelsen giver redaktionen anledning til at gøre et par bemærkninger. Nogle er af den opfattelse, at den ansvarshavende redaktør intet ansvar har for læserbrevens indhold, men dette er ikke rigtigt.

Han har ansvaret for hele bladets indhold.

Hvis et dagblad bringer 5-15 læserbreve pr. bladnummer, vil et læserbrev af det nævnte indhold drukne i mængden.

Men anderledes med et blad som Pigtraad, hvor der er få læserbreve, og hvor et stort antal læsere vil tænke, at redaktionen er indforstået — eller delvis indforstået — med hovedindholdet.

At kræve, at vi i Danmark skal vente med at tage mod officielt statsbesøg fra Tyskland i 25 år, er en meget dårlig idé.

Sæt nu, at Willy Brandt er statsminister eller forbundspræsident i Tyskland efter næste valg! Skal vi så spørre for muligheden af at byde ham officielt velkommen?

Tanken forekommer redaktionen forrykt.

Havde læserbrevet derimod fremført kendsgerningen om f.eks. en brun fortid hos Heinrich Lübcke, så var det noget andet, men dette fyldte ikke brevet, og hovedpointen var kravet om at vente 25 år.

Argumentet med at påberåbe sig pressefrihed, er dårlig anvendt. Friheden betyder, at den enkelte under ansvar for domstolene frit kan lade sine meninger og tanker nedfælde på tryk og udsende dem.

Friheden betyder ikke, at man kan tvinge et blad til at udsende sine tanker og meninger.

Endvidere er der jo også noget, der hedder redaktørens frihed, og den er altid respekteret i Pigtraad, ligesom redaktøren altid har værnet om størst mulig ytringsfrihed for læseren.

Men tilbage står redaktøren med ansvaret. Det er hans, ikke læsernes.

F-k.

E. Z. ANDERSEN
Glostrup

**K. FRIIS &
E. MOLTKE NIELSEN**
Vesterbrogade 32, Aarhus

S. NIELSEN
Aarhus

V. JENSEN
Hellerupvej, Hellerup

NEDERGAARD-FOTO
Vestergade 15
Nykøbing Mors

E. SONNE
Aalborg

**SILKEBORG
ANDELS-SVINESLAGTERI**
Silkeborg

**STØT KAMPEN
MOD KRÆFTEN**
S. B. L.

O. C. THAYSEN
Revisionsfirma
Ramsherred 40, Aabenraa

DAGBLADET
Ringsted
Køge — Roskilde

**KYHL'S OFFSET
REPRODUKTIONSANSTALT**
Søborg Hovedgade 94, Søborg

P. NIELSEN
Hillerød

**MALERNES
FAGFORENING**

NR. NISSUM SEMINARIUM
Nr. Nissum pr. Lemvig

JOHS. JENSEN
Revisor
Kildegaarden, Silkeborg

Frihedsmuseets 10 års jubilæum

Søndag den 15. oktober fejrede Museet for Danmarks Frihedskamp 1940—1945 10-årsdagen for sin åbning ved en reception. En stor skare af museets venner fyldte den store hal til sidste plads, og blandt gæsterne lagde man mærke til kulturministeren, fru Bodil Koch, Folketingets nuværende og tidligere formænd, Julius Bomholt og Gustav Petersen, samt professor Mogens Fog. De mange forskellige fangeforeninger var rigt repræsenteret.

Museets chef, doktor Aage Roussell, bød velkommen og røbede i sin tale, at han ved starten for 10 år siden havde næret tvivl om, at interessen for museet ville holde sig, når der var gået et par år. Det viste sig tværtimod, at besøgstallet var stigende år for år. Der havde i 1966 været ikke færre end 163.883 besøgende, og indeværende år tegnede til at ville slå denne rekord. Doktor Roussell omtalte museets forskellige arbejdsområder; indsamlingen af dokumenter, fotografier og gramfonplader, udstillingsarrangementer og filmforevisninger i museet og i provinsen for at uddybe enkelte sider af besættelsens historie samt videnskabelig bearbejdelse af materialet. Til slut takkede doktoren for de mange gaver, museet havde fået i årenes løb og håbede også i fremtiden, at man ville betænke Frihedsmuseet med ting, som rettelig hørte hjemme her.

Chefredaktør Aage Schoch, der er formand for præsidiet, holdt den egentlige jubilæumstale, hvori han fortalte om museet gennem de 10 år. Talen var isprængt anekdoter og muntre oplevelser fra arbejdet med museet.

Bodil Koch taler

Derefter talte kulturministeren, fru Bodil Koch, der udtalte sin glæde over, at Frihedsmuseet var et virkeligt levende museum, og at det blev besøgt af så mange ganske unge. Det, der skete i årene 1940 til 1945, måtte minde os om, at friheden må forsvares dag for dag, og denne kamp er først og fremmest af åndelig art. Frihedsmuseet var med

til at minde os om dette. Det farligste af alt var, at „tavshedens mur“ lukkede sig om en sag.

Gaveoverrækkelse

Herefter fik museet overrakt en række gaver. Lektor Jørgen Barfod, der er formand for „Sammenslutningen af danske fanger fra frihedskampen“ og for Landsforeningen „Gestapofangerne“, overrakte således tyskernes foto-kartotek fra Frøslev-lejren. — Formanden for Neuengammeforeningen, E. Holger Grome, kom med en gave bestående af 2400 fotografier af tyske dokumenter, fundet i Neuengammelejren.

Funktionærer ved museet kom med to smukke vaser, for „der

manglede altid vaser til de mange blomster“.

Franz Glienke fra Hamborg skænkede et eksemplar af „Dødebogen fra Neuengamme“, der indeholder navnene på de 40.000, som døde i Neuengamme. Det har taget ham 20 år at indsamle stof fra Neuengamme.

Formanden for „Frihedskampens Veteraner“, direktør Sven Seehusen, takkede doktor Roussell for hans store arbejde gennem årene for museet og mindedes museets skaber, arkitekt Hans Hansen.

Til slut takkede doktor Roussell for gaverne og bød på en forfriskning. Man samledes i små grupper og hyggede sig, eller man beså den udstilling, der var arrangeret af et udvalg af de 10 års nyherværelser.

OLAV HOLST.

Dansk genbesøg i Polen

Repræsentant for danske fangeforeninger oplevede et land, der inderligt ønsker kontakter med Danmark.

Det var med store forventninger, den danske delegation af tidligere kz-fanger stod ud af Berlin-Moskva ekspresen på Warszawa banegård søndag den 1. oktober om aftenen. Besøget var en genvisit efter den polske delegations besøg i København i efteråret 1966. Delegationen bestod af Holger Grome, Bernth Johansson og Jacob Jensen fra Neuengammeforeningen, formanden for Sammenslutningen af tidl. danske fanger og modstandsfolk, Jørgen Barfod, og Max Nielsen, der repræsenterede Frihedsmuseet.

Efter indkvarteringen på Grand Hotel gennemgik man sammen med de polske værter programmet for ugen, bl.a. Jozef Pietrusinski (generalsekretær i ROPWIM — rådet for krigs- og modstandsmonumenternes vedligeholdelse), Jerzey Stoberski (vicepræsident i Amicale internationale de Neuengamme) og Lucjan Mierzwinski (sekretær for ZWOBIDS internationale arbejde).

Der var lagt et stort og anstrengende program

Der var fra polsk side lagt et

stort (og anstrengende) program, der ville give delegationen rig lejlighed til at stifte bekendtskab med mange sider af det polske folks liv og kultur.

Allerede mandag formiddag startede man med et møde med ZWOBIDs hovedbestyrelse. Præsidenten, den tidligere leder af bøndernes partisangrupper, skildrede ZWOBID som den organisation, der samler alle veteraner, partisaner, kz-fanger, modstandsfolk m. fl.

Det er en af dens opgaver at fremskaffe bevismateriale mod krigsforbrydere. Vi vil ikke tillade, at de nazistiske forbrydere lever ustraffede, udtalte han.

Polen havde 6 millioner ofre

Han mindede om, at Polen mistede over 6 mill. mennesker, og at over 85 pct. af Warszawa lå i ruiner ved krigens slutning. Hjælp og støtte til de overlevende indtager en stedse voksende plads i arbejdet, og den polske stats tilskud til dette arbejde vokser, efterhånden som statens økonomiske muligheder bedres. ZWOBID har 20.000 ulønnede med-

ALFRED KRABBEHØFT A/S
Strandby Kirkevej 303
Esbjerg

**TØNDER
BEGRAVELSESFØRRETNING**
Nørregade 1, Tønder

**HILLERØD OG OMEGNS
BANK**
Hillerød

S. NYGAARD
Varde

**A/S N. BØRRESEN'S
METALVAREFABRIK**
Bygmestervej 4, NV.

ARTHUR DAVIDSEN
Radioforhandler
Petersmindevej 29, Urhøj pr. Vejle

**STØT KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND'S ARBEJDE**
P. E. L.

**SPARE- &
LAANEKASSEN
FOR BOGENSE & OMEGN**

HANS HELGE MARTINSEN
Smedemester
Dalby pr. Haslev

ANSGAR KRISTENSEN
Aut. kloakmester
Fyensgade 58, Grindsted

C. O. HANSEN
Garmester
Jessensgade 5, Horsens

EDV. PETERSEN
Kaffe en gros
Stengade 40, Helsingør

**CARL NIELSEN'S
BOGHANDEL**
Hjort Lorenzensvej 1, Haderslev

**SOMMERSTED
UNGDOMSSKOLE**
Sommersted

JOHN HINTZE'S ENKE
Skibshandel
Rønne

arbejdere over hele Polen. Til slut udnævnte han hele delegationen til medlemmer af ZWOBID.

Holger Grome takkede for invitationen og udtalte håbet om, at den nærmere kontakt og udveksling af oplysninger og erfaringer ville blive til gavn for begge parter. Han fortalte om Neuengammeforeningens arbejde. Barfod fortalte om Sammenslutningens planer og formål. Derefter overrakte Max Nielsen ZWOBID et billede med motiv fra folkestrejken i 1943 — den kendte barrikade på Nørrebrogade i København.

70.000 ex-fanger organiserede

Oberst Bolleslaw Lazarski var næste taler. Hans særlige område var undersøgelser af de tidligere fangers helbredstilstand. ZWOBID har over 70.000 tidl. kz-fanger blandt sine medlemmer. Af disse er foreløbig godt 10.000 undersøgt. Undersøgelsens hovedresultat er, at de tidligere fanger ældes hurtigere end andre. Neuroserne er det mest fremtrædende problem. Og man udvider antallet af sanatorier og pleje- og rekreationshjem. ZWOBID planlægger en international lægekongres i 1968 om disse problemer, og man ønsker gerne dansk deltagelse i denne.

En ruinhob er nu en levende storby

Efter mødet i ZWOBIDs bygning var der rundtur i Warszawa for at se på genopbygningen. Skønt Warszawa var en ruinhob ved krigens slutning med kun ca. 30.000 indbyggere, er den nu en moderne storby med 1.300.000 borgere — lige så mange som før krigen. Den gamle bydel er møjsommelig genopbygget i den oprindelige stil efter gamle tegninger, postkort, stilmalerier m.v., dog kun i det ydre, indvendig er der moderne lejligheder og kontorer.

Mange steder, f.eks. i den tidligere jødiske ghetto, har det ikke været muligt at fjerne ruinerne, og man har simpelt hen bygget oven på dem, så denne bydel ligger nu flere meter højere end før. Men ellers bygges der overalt efter de mest moderne principper, og det er imponerende, hvad der er nået på 20 år.

Men der er stadig boligmangel i Warszawa. Nogle af de nye boligkvarterer kan virke lidt ensformige, men de er også lavet på samlebånd. De temmelig få huse fra før krigen bærer endnu tydelige spor af krigens skrammer.

Om eftermiddagen aflagde delegationen visit hos vicepræsidenten for Warszawas bystyre, dr. Jerzey Wolczyk, der fik overrakt en bog-gave med en personlig hilsen fra overborgmester Urban Hansen.

Samme aften var man i operette-teater, hvor Zigeunerbaronen stod på programmet. Det var en festlig forestilling, og her behøvedes ingen tolk.

Tirsdag startedes med besøg hos præsidenten for Rådet for monumenternes pleje, minister Janusz Wiczorek, der tillige er chef for ministerrådet. Ministeren, der selv er kz-fange fra Sachsenhausen, fortalte interessant og levende om arbejdet.

20.000 mindetavler opsat

Rådet er oprettet for 20 år siden, og dets første opgave var at registrere alle de steder, hvor der havde været kampe og henrettelser. Registreringen er endnu ikke helt afsluttet, men der er foreløbig opsat over 20.000 større og mindre mindetavler. Arbejdet omfatter også udlandet og de polske grave der. I alle polske provinser er der oprettet komiteer for tilsyn med og vedligeholdelse af mindestederne. Man ønsker at aktivisere så mange mennesker som muligt i dette arbejde. ZWOBID fører tilsyn med 7.000 større mindesmærker.

Skoleklasser adopterer en mindeplads.

Man lægger stor vægt på, at ungdommen deltager i dette arbejde, og derfor er bl.a. spejderorganisationerne inddraget og ligeledes skoleungdommen. Mange steder har en skoleklasse „adopteret“ en mindeplads og påtaget sig renholdelse og tilsyn samt udsmykning med blomster på mindedagene. Minister Wiczorek lagde stor vægt på den pædagogiske værdi af ungdommens aktivisering i dette arbejde, idet mange unge sø-

ger oplysninger om baggrunden for „deres“ mindested. Ofte søger de unge kontakt med pårørende til dem, mindetavlerne fortæller om. Hvert år i april organiseres over hele Polen en kampagne for rengøring og vedligeholdelse af mindestederne.

Lige efter krigen var der tale om at flytte hovedstaden, idet mange ikke troede, at det ville være muligt at genopbygge Warszawa. Men en stærk folkevilje krævede, at byen skulle genopbygges, og så tog man fat. Af byens 1.200.000 indbyggere var 80.000 dræbt. Men de overlevende gik med begejstring igang med arbejdet. Og i dag er byen større end i 1939.

Ministeren omtalte Auschwitz som det største nationale mindested i Polen. Mere end 4 mill. mennesker af 23 nationaliteter fandt døden her. Auschwitz skal stå til evig tid som et manende vidnesbyrd om nazisternes voldsherredømme. Mange lande har indrettet særlige udstillinger i lejrens barakker, og fra det polske kulturministerium ser man meget gerne også en dansk udstilling der.

Dansk udstilling i Auschwitz forberedes

Max Nielsen fortalte om Frihedsmuseets planer for en sådan udstilling, der allerede er under forberedelse. Jørgen Barfod omtalte Fangesammenslutningens plan om en større dansk grupperejse for tidligere fanger og modstandsfolk til indvielsen af denne udstilling. Ministeren gav tilsagn om fuld støtte til denne rejse.

Efter mødet tog vi til Warszawa Film Studio, hvor vi fik forevist en fransk dokumentarfilm om Warszawa, som byen så ud ved krigens slutning. Denne film gav et rystende billede af nazisternes rent ud systematiske ødelæggelser af byen. Derefter vistes den nye polske spillefilm „Westerplatte“. Det var en glimrende film, der skildrer de sidste polske soldaters heltedige kamp med den tyske værnemagt i 1939. (Denne film kommer forøvrigt op i Danmark i november).

Efter filmforevisningen var der — udenfor programmet — et møde med en jurist fra den polske anklage-

DANSK HYDRAULIK INDUSTRI A/S Juelsminde	N. OLSEN Malermester Bankevej 38, Sorø	CARL BÆK & SØN El-installatører Vestergade 33, Horsens
CARL C. BIEHL Bogtrykkeri Slotsgade 15, Graasten	Flydende staldrensningsanlæg „LANDIA“ Tlf. Lem 85	A. G. THOMSEN Skotøj Algade 14, Skælskør
F. LIBEROTH Lyngby	BORUP BANK	VASEN Lemvig
DANSKE GULDSMEDES SØLVVAREFABRIK A/S Slagelse	STØT KAMPEN MOD KRÆFTEN K. L., Hobro	DANSK KAFFERISTERI A/S Munkegade, Kolding
S. LØVSTAD Foto — Kino Bredgade 14, Herning	JENS B. ERIKSEN Emballage Erantisvej 44, Næstved	J. ANDERSKOUV & A. T. THOMSEN Jagtvej 37 Herning - Esbjerg - Kolding
EJLER SCHOU Møbelpolstring Florvej, Frederikshavn	„CHIC“ Storegade 86, Stege	SJØRRING MASKINFABRIK A/S Sjælland
E. MONDRUP Nr. Saltum	HENRY BERTELSEN El-installatør Østergade 5, Struer	KAJ CHRISTENSEN Købmand Jernbanegade 9, Hjørring
MISSIONSHOTELLET Torvet 8 Ringkøbing	SMEDE- & MASKINARBEJDERNES FAGFORENING Silkeborg	J. FOGED'S KULIMPORT Kul- & brændselolieimport Torvet 9, Haderslev
BJØRENG Aarhus	GRAND AUTO-SERVICE v/ K. A. Damgaard Tlf. Thisted 1473 GULF-SERVICE Tlf. Thisted 2380	KURT CHR. MADSEN Revisionsfirma Orla Lehmannsgade 10, Vejle
AA. ØRUM Poul Andersensvej Holstebro	MIDTJYDSK BRØDFABRIK Silkeborgvej 2, Herning	DEN DANSKE LANDMANDSBANK Gothersgade 18, Fredericia
HYGGE-BO v/ Helge Nielsen Mellemgade 9, Faaborg	BAGERMESTRENS RUGBRØDSFABRIK Randers	E. BLOCH Odense
DETTLOFT Klampenborg	RANDERS BYOMNIBUSSER A/S Mariagervej 76, Randers	BYENS KLICHE ANSTALT Frederikssundsvej 269 Brønshøj

myndighed, der ønskede samarbejde om fremskaffelse af bevismateriale mod krigsforbrydere. Der blev truffet aftale om udveksling af dokumenter og oplysninger.

Samme eftermiddag var der kammeratlig sammenkomst med tidligere Neungamme-fangers klub. Det blev til et par hyggelige timer, hvor man på kammeratlig vis drøftede fælles minder, men også hvad man kunne gøre for at fremme samarbejdet i AIN.

Mange polakker kunne tale dansk

Om aftenen var der reception i Polsk-Dansk Selskab med minister Feliks Pisula som vært. Det blev en usædvanlig hyggelig aften. Mange af de tilstedeværende polakker kunne tale dansk, og samtalen gik livligt over emner som polsk-dansk venskab, fred og forståelse over grænserne, betydningen af udvekslingsrejser, den polske „kulturoffensiv“ i Danmark o.s.v. Den officielle tale holdtes af minister Pisula og fra dansk side af Jacob Jensen.

Ærlig vilje til fredelig sameksistens

Onsdagen begyndte med et møde med ministeren for kunst og kultur, Lucjan Motyka. Ministeren er selv gammel kz-fange fra Auschwitz. Han understregede de stærke kulturelle forbindelser, der er mellem Polen og Danmark. Begge lande har erfaret, hvad krigen betyder af kulturelle tilbageslag og ødelæggelse af kulturelle værdier. Alene i Warszawa blev mere end 80 pct. af nationalformuen ødelagt. Tabet af kulturværdier lader sig ikke måle. Kun få lande kan så stærkt som Polen opvise ærlig vilje til fredeligt samliv. Vi har som få andre følt al krigens gru på vor krop og vor sjæl. Faren for en ny krigs rædsler består endnu. Det er derfor nødvendigt stadig at være på vagt mod sådanne tendenser. Vi har overgivet den unge generation vore erfaringer, så den kan lære at undgå vor skæbne. Det glæder mig, at dette er bemærket både i Danmark og andre lande. Videre fortalte ministeren, at der jo består en aftale om indretning af en dansk særudstilling i Auschwitz. Der kommer mange besøgende fra hele verden, og den danske mod-

standsbevægelse må også repræsenteres dernede. De praktiske enkeltheder må aftales med museets ledelse, men sagen har ministerens fulde bevågenhed og støtte.

Et videnskabeligt forskningscenter

Men Auschwitz er mere end et museum, fortsatte minister Motyka. Det er også et videnskabeligt forskningscentrum med den opgave at studere alt, hvad der har med kz-lejre og modstandsbevægelse at gøre. Der udgives en række publikationer om forskningens resultater. Auschwitzmuseet er stærkt interesseret i alt materiale — bøger, blade, afhandlinger og billeder — kz-lejre, modstandsbevægelse, krigsfangeforhold o.l. Ministeren sluttede med at fortælle oplevelser fra sin tid som medlem af den militære modstandsbevægelses ledelse i Auschwitzlejren og om sin flugt fra lejren. Der er stof til en film i disse oplevelser.

På delegationens vegne talte Bernth Johannesson, der fremhævede betydningen af stadig oplysning om nazismens rædsler og opdragelse af ungdommen i demokratisk tankegang og levevis.

Gestapo flygtede fra egne torturkamre

På den store plads foran Warszawa operabygning har Polen rejst sit monument for de faldne i krigen 1939—45: Sejrs gudinden Nike, der svæver på toppen af en kæmpeobelisk. Delegationen lagde på den danske modstandsbevægelses vegne en krans med monumentet. Det polske TV bragte om aftenen glimt fra højtideligheden. Derefter besøgte det tidligere Gestapo hovedkvarter i Warszawa, hvor kældrene med de frygtelige torturkamre står, som Gestapo flygtede fra dem. Dette meget realistiske „museum“ gjorde ved sin nøgternhed det stærkeste indtryk på de besøgende.

Delegationen kørte derfra til mindelunden i Palmiry 25 km udenfor Warszawa. Her — langt inde i et stort skovområde — havde Gestapo en henrettelsesplads. I største hemmelighed førtes polske patrioter herud og henrettedes uden forhør eller dom. Ligene blev gravet ned rundt

om i skovene. Foreløbig har man fundet 4000, men der findes stadig nye grave. Mange af de henrettede har det ikke været muligt at identificere. Ved mindelunden er rejst et monument, og her lagde delegationen en krans med bånd i frihedskampens farver.

Sent på eftermiddagen pakkede vi kufferter og kørte med vor gamle ven Jozef Kowalik som guide i det smukke efterårsvejr de ca. 300 km til Krakow. Her blev vi indkvarteret på luksushotellet Crachowia.

Torsdagen var beregnet som hviledag. Den begyndte med visit hos præsidenten for monumenternes bevarelse, viceborgmester, dr. Jan Carlich. Efter en stunds tvangfrit samvær i den hjerteligste atmosfære stillede han sin sekretær til rådighed som turistfører.

Saltmine med kirkeinventar i saltsten

Først førte han os til en saltmine, hvor vi i løbet af et par timer så en række interessante huler og minegange. Et af de største rum var indrettet som kapel, hvor alter, prædikestol, lysekroner og alt andet inventar var lavet i saltsten af minearbejdere.

En anden hule var indrettet til bjergværksmuseum, en tredie som sodavandsbar. En del af det underjordiske mineanlæg var indrettet til astmasanatorium med 80 sengepladser, og det oplystes, at helbredelsesprocenten er usædvanlig høj.

Så var byen vært ved en frokost, hvor også repræsentanter for ZWOBIDs lokalafdeling var til stede med præsidenten, magister Zanon Grela, i spidsen.

Om eftermiddagen så vi det tidligere kongeslot Wawel med dets mange nationalhistoriske skatte. Mange af disse var deponeret i Canada under krigen, og ved hjemtransporten i 1964 var de forsikret for 60 mill. dollars. Wawel besøges daglig af 4.000 mennesker, så der var trængsel i gemakkerne.

Krakows kulturminde er bevaret

Sent på eftermiddagen besøgte vi Mariakirken med det skønne alter. Krakow er den af de polske byer, der har lidt mindst under krigshand-

<p>TEKSTILARBEJDERNES FAGFORENING Ikast</p>	<p>PAUL CLAUSEN Assurance Hostrupvej 10, Hobro</p>	<p>CHRISTIAN MEYER A/S Helsingforsgade 8 Aarhus</p>
<p>KINO Sorø</p>	<p>ASK HØJSKOLE Ask pr. Malling</p>	<p>AJAX Aarhus</p>
<p>S. A. H. A. Horsens</p>	<p>TEATERBYGNINGEN Køge</p>	<p>A. KAAE NIELSEN Glarimester Banegaardsvej 3, Skanderborg</p>
<p>SPARE- & LAANEKASSEN FOR KERTEMINDE OG OMEGN</p>	<p>SPARE- OG LAANEKASSEN FOR VRAA & OMEGN</p>	<p>I. CANTOR A/S Nørrevoldgade 82 København K.</p>
<p>THE BORDEN COMPANY A/S Esbjerg</p>	<p>DANSK ARBEJDSMANDSFORBUND Silkeborg</p>	<p>VALD. RASMUSSEN Smedemester Tendrupvej 17, Hornslet</p>
<p>G. RASMUSSEN Torvet - Sorø</p>	<p>TH. FRYDENDAHL Hvide Sande pr. Ringkøbing</p>	<p>FAXE BIO</p>
<p>RØNNE MISSIONSHOTEL Grønnegade 17—19 Rønne</p>	<p>A. CHRISTENSEN Vesterbro Aalborg</p>	<p>SV. ESKERØD Aaboulevarden 47, Aarhus</p>
<p>SORØ STOLEFABRIK A/S Sorø</p>	<p>K. K. Randers</p>	<p>J. HENRIKSEN Købmand Stoholm</p>
<p>HADS HERRERED SPAREKASSE Odder</p>	<p>KOEFOED'S MØBELFABRIK Hornslet</p>	<p>JOHS. CHRISTENSEN Støbegods St. Voldgade 6, Randers</p>
<p>HARTVIG GRAVESEN A/S Manufaktur Storegade 15, Tarm</p>	<p>KOLIND BOGHANDEL Kolind</p>	<p>AA. & H. HVIID Aarhus</p>
<p>J. C. HANSEN v/ Lennart Hansen Guldsmed — Urmager Augustenborg</p>	<p>ALLINGE MESSE Kirkegade 11 Allinge</p>	<p>WALTHER WITEN Tømrermester Mindegade 12, Aarhus</p>
<p>UDBYE'S BOGTRYKKERI Staldgaardsgade 38, Vejle</p>	<p>LYNGBY FRØHANDEL Jernbanevej 2, Lyngby</p>	<p>J. JENSEN Slagtermester Nørreport, Holstebro</p>

lingerne, og man er med rette stolt af sine mange rige kulturminde — og så er de ægte — ikke rekonstruktioner. Det var en træt delegation, der vendte tilbage til hotellet til aftensmad.

Tidlig fredag morgen kørte vi til Oswiecim — Auschwitz — hvor vi blev modtaget venligt af museets direktør, Kazimierz Smolën. Lejrens historie skal ikke fortælles her, men fra polsk side ønsker man at bevare den som et minde over de ca. 4 mill. mennesker, der blev myrdet her.

Efter en rundgang i lejren lagde vi blomster ved henrettelsespladsen og senere også ved det storslåede fællesmonument i Birkenau. Derefter så vi en dokumentarfilm om befrielsen af Auschwitz ved russiske soldaters hjælp. Vi besøgte også de nationale særudstillinger, indrettet af Czekoslovakiet, Jugoslavien, DDR og Belgien. Vi så også på de lokaliteter, der kan komme på tale som ramme om den danske særudstilling.

Ved et møde på dr. Smolën's kontor gennemgik man de tekniske enkeltheder vedrørende evt. ændringer i bygningen. På Frihedsmuseets vegne traf Max Nielsen en konkret aftale med dr. Smolën om udstillingen og dens opbygning. Der skal endnu drøftes enkeltheder, men hovedtrækene ligger fast, så den endelige aftale kan undertegnes snarest.

Max Nielsen fortalte, at Frihedsmuseet kan have udstillingen klar, så den kan åbnes til foråret. Og hr. Smolën udtalte, at april ville være en passende termin for hans vedkommende. Jørgen Barfod fortalte derefter om planerne for en dansk grupperejse til indvielseshøjtideligheden, og direktør Smolën gav tilsagn om sin fulde støtte til dette arrangement. Han fandt det overordentligt vigtigt, at der blev så stor dansk deltagelse som muligt ved højtideligheden. Ved mødest slutning overrakte Jørgen Barfod som gave til Auschwitz et litografi af en belgisk kunstner, „Ankomst til Auschwitz“. Det blev sent, inden vi atter satte kursen mod Warszawa, hvortil vi ankom ved midnatstid.

Lørdag formiddag havde den danske ambassadør Sandager Jeppesen og frue i deres hjem indbudt til re-

ception for delegationens værter og andre forbindelser. Det var en repræsentativ forsamling — omkring 50 personer — der i et par timer hyggede sig hos ambassadørparret.

Om eftermiddagen var der en mere privat afskedssammenkomst med de polske venner, vi havde haft mest med at gøre. Værter var den uforlignelige Lucjan Mierzwinski og vor gamle ven Jerzey Stoberski.

Det store program sluttede med afskedsmiddag på Gran Hotel, hvor ZWOBIDs præsident, minister Wiczorek var vært. Holger Grome takkede på delegationens vegne for den store oplevelse, som besøget havde været. Han håbede, at de venskabelige bånd mellem Polen og Danmark ville blive knyttet endnu fastere i fremtiden. Bernth Johannesson talte om betydningen af, at den kommende generation drager lære af krigens begivenheder og nævnte Warszawa-filmen som et glimrende middel i oplysningens tjeneste. Max Nielsen takkede for den gode modtagelse, Frihedsmuseets planer havde fået. Jørgen Barfod udtalte håbet om, at vi kunne mødes med vore polske venner til foråret, så mange flere danske kunne opleve Polen.

Dansk tale på polsk

Jacob Jensen holdt en lille tale på næsten korrekt polsk. Den gjorde stor lykke.

Ministeren rundede af med at udtale sin glæde over den danske delegations besøg og håbede på stort fremmøde i Auschwitz næste år. Han lovede at undersøge muligheden for at skaffe en kopi af den omtalte franske Warszawa-film til Danmark.

Vi blev fulgt på banegården med honnør af vore polske venner. Hjemrejsen, der gik over Berlin-Warmünde, varede 21 timer.

ERNST JACOB JENSEN.

---

*Kammeraternes
Hjælpefond*
er raske kammeraters hilsen
til de syge.

LANDSSTÆVNE I DORTMUND

Foreningen af Sachsenhausen-fanger i Vesttyskland holdt landsstævne i Dortmund i dagene 14. og 15. oktober.

Adgang til stævnet havde tidligere fanger og efterladte.

Som indledning til landsstævnet holdtes en Sachsenhausenudstilling i Fritz-Henssler-Haus. Titlen var: Kain — hvor er din broder?

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Fonden holdt sit halvårlige bestyrelsesmøde lørdag den 14. oktober i Admiral Gjeddes Gaard.

Referat følger i næste nummer.

De erhvervshæmmede

SKAT AF HÆDERSGAVER?

København, d. 11.10.67

Hr. finansminister H. Grünbaum
Christiansborg Slotsplads 1, K.

Som meddelt i dagspressen den 11.10.1967 agter ministeren at stille forslag om beskatning af hædersgaver.

På Landsforeningens vegne tillader jeg mig at forespørge ministeren, om denne beskatning også vil omfatte den hædersgave, som en del af vore medlemmer oppebærer i henhold til Lov nr. 475 — Loven til besættelsestidens ofre.

Ministeren bedes venligst svare mig på dette spørgsmål så hurtigt som muligt.

På Landsforeningens vegne

Med venlig hilsen
BØRGE PEDERSEN
landsformand
Emdrupvej 125, NV.

Finansministeren.

København, d. 17. oktober 1967.
Landsforeningen Sammenslutningen af erhvervshæmmede fra Frihedskampen.

I anledning af Landsforeningens forespørgsel i brev af 11. oktober d.å. angående de foreslåede ændringer af bestemmelserne om beskatning af hædersgaver skal jeg meddele, at disse ændringer ikke berører den gældende skattefritagelse for hædersgaver, der ydes i henhold til Lov nr. 475 af 1. oktober 1945.

Med venlig hilsen
HENRY GRÜNBAUM

O. H. B.
Fredericia

E. FOCK
Fuglebjerg

**LUNDBAARD
TEGLVÆRK**
Stoholm

S. B. V. VAREHUSET A/S
Ryesgade 18, Aarhus

**TH. LAURSEN'S
BOGTRYKKERI**
Jernbanegade 8, Tønder

**FARSØ OG OMEGNS
SPAREKASSE**
Farsø

JOHAN & AXEL HORNBECH A/S
Frugtsaft- &
marmeladefabrik
Hadsund

K. BRAMMER'S EFTF.
Orla Petersen
Boghandel
Stengade 10, Helsingør

C. KAALUND
Isenkram
Østergade 35, Rudkøbing

**STØT
KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND**
O. R. N.

S. A. TOFTLUND

J. FØGE JENSEN
Skelbækgade 2, København V.

CODAN GUMMI A/S
Køge

JENS HANSEN
Tandteknik
Algade 37, Skælskør

CHR. LYNGBAK MADSEN
Murermester
Gl. Kongevej 20, Ikast

FANGESTÆVNET VED MEPPEN

Hollandske, tyske og danske kammerater fra 6 byer deltog

Det af Sammenslutningen af danske fanger fra frihedskampen 1940—45 og Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme arrangerede fangestævne ved de tidligere kz-lejre Dalum og Versen ved Meppen, i Esterwegen og ved mindeparken i Neuengamme i dagene 15. til 17. september fik god tilslutning.

De danske deltagere havde også den glæde, at en hollandsk delegation var til stede ved mindehøjtidelighederne ved Emskanal. Yderligere deltog en række tyske organisationer, bl.a. Arbeitsgemeinschaft ehm. Moorsoldaten, Lagergemeinschaft Emsland, Vereinigung der Verfolgten des Naziregims (V.V.N.), Osnabrück og Niedersachsen og repræsentanter fra den tyske Neuengammeforening.

Bred dansk delegation

Den danske delegation talte 30 deltagere i otte personbiler. Der var deltagere fra Aalborg, Kolding, Horsens, Sjælland, Falster og København. Det var en lang tur gennem Tyskland, over 1500 kilometer blev kørt, men det kan siges, at vejrguderne tilsmilede deltagerne, det var den smukkeste eftersommer, man kunne tænke sig.

I Delmenhorst, der ligger en snes kilometer fra Bremen, havde baumeister Albert Goldenstedt sørget for indkvarteringen. En del var indkvarteret privat, men de fleste havde foretrukket at bo på hotel. De danske blev her ved en lille sammenkomst budt velkommen af de tyske kammerater.

Mødet med Dalum og Versen

Lørdag morgen den 16. september kørtes samlet til Meppen, hvor man mødtes med hollænderne og de mange tyske kammerater. Herfra kørtes først til Dalum, hvor man samledes ved den tidligere koncentrationslejr, der var en udekommando for Neuengamme. Mange danske blev sendt på transport hertil i krigens sidste måneder.

Lejren er nu helt jævnet med jorden, en forfalden vognport og to murstensstøtter, hvor lejrens hovedindgang var, står tilbage. På stedet ligger nu et vandværk. Mange af de danske deltagere i turen havde været fanger i Dalumlejren i 1945, og det var for fleres vedkommende første gang, de genså dette sted. Stedet, hvor de havde gennemgået måske deres livs vanskeligste tid.

Retsskriversken blev dårlig

For ikke ret længe siden var et dansk vidne i Griem-sagen indkaldt for at aflægge vidneudsagn i retten i en af de jydsk byer. Hans beretning om de ting, der foregik i Dalumlejren var sådan, at retsskriversken blev dårlig og måtte afløses af en anden.

Hun kunne ikke tåle at høre om de mishandlinger af fanger, som danskeren havde været vidne til i denne lejr.

I dag er stedet en idyllisk grøn plet veldyrket landbrugsjord, omgivet af frodige hegn. Men kun få hundrede meter fra stedet ligger den store kirkegård, hvor tusinder ligger begravet i store fællesgrave, for størstedelens vedkommende sovjetiske krigsfanger, der blev pint ihjel her. I det hjørne af kirkegården, hvor man ved, at koncentrationslejr-fanger ligger begravet, nedlagde,

dybt bevæget, Lauritz Køngerskov fra Gedser den danske krans med bånd i frihedskampens farver. Køngerskov er selv gammel Dalumfange. Også de hollandske og tyske kammerater nedlagde kranser.

Kz-fangernes grave er ikke markeret

Kirkegården her er smuk og velholdt, men det fremgår ikke af gravstenene og det centrale mindesmærke, at der også hviler koncentrationslejr-fanger på dette sted. Besøgende vil tro, at det udelukkende drejer sig om krigsfanger. Der vil nu blive rettet henvendelse til de tyske myndigheder om, at der også kommer mindesmærke på kz-gravene.

Versen-lejren er nu fængsel

Fra Dalum fortsattes til lejren i Versen. Denne lejr ligger endnu, som den lå i 1945, og benyttes i dag som fængsel. Det store vagttårn, der lå ved indgangen til hæftinglejren, og fængselsbunkeren, der lå ved SS-lejren, er nu revet ned. Kirkegården, der ligger tæt ved lejren, er i øjeblikket under omlægning. Mindesten og lyngbeplantninger på fællesgravene er fjernet, og man kunne se, at arbejdet med anlægget var i fuld gang. På dette sted ligger otte danske begravet.

Her nedlagde formanden for Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Børge Emil Pedersen, den danske krans og

Deltagerne samlet om kz-gravene på kirkegården ved Dalum.

V. B. MØLLER
Haarby

P. BRUN
Aarhus

BAADH & WINTHER'S EFTF.
Købmagergade 45
København K.

**STØT KAMPEN
MOD KRÆFTEN**
B. F. O.

Man spiser godt på den hurtigste og nemmeste rute: Knudshoved — Halskov

STORBÆLTSSØVERFARTENS RESTAURATIONER
OG

Restaurant »HALSSKOV-PERLEN«

Werner Schwartzlose

Telf. Korsør (03) 57 06 19 - 57 10 35 - Efter kl. 17: Korsør 57 10 35

Fra kransenedlægningen på kirkegården i Versen. Forrest med kransen ses Børge Emil Pedersen (t.v.) og N. O. Køster. Bag Børge Emil ses Sjarnovsky med De Erhvervs-hæmmedes fane, i midten ses Ove Laursen med Neuengammeforeningens fane og yderst til højre Erik Beermann med Dachauklubbens fane

udtalte mindeord om vore døde kammerater. Børge Emil Pedersen er selv gammel Versen-fange og opholdt sig her i 1944—45. Generalsekretæren i Amicale Internationale de Neuengamme, Hans Schwarz, de hollandske og tyske kammerater nedlagde også blomster og krans. Til stede var læreren fra skolen i Versen.

Besøg i Moorsoldaten-lejren

Fra Versen fortsattes til mindeparken i Esterwegen-Bockhorst. På dette sted ligger 1500 fanger fra kz-lejrene Esterwegen og Börgermoor begravet. Disse lejre var blandt de første, Hitler oprettede efter magtovertagelsen i 1933. Her holdtes en kort mindehøjtidelighed og nedlagdes blomster og krans ved det store kors, der står foran de 1500 små kors, der er sat på hver grav.

I mindeparken i Neuengamme. — Repræsentanter fra senatet i Hamborg

Om søndagen den 17. september kl. 11,00 samledes de danske deltagere i Neuengamme. Mange fra Hamborg var mødt op, og blandt dem sås også repræsentanter fra senatet i Hamborg og de kommunale myndigheder i Bergedorf.

Som repræsentant for Arbeitsausschuss der Organisationen ehemals Verfolgten i Hamborg talte Albert Blankenfeldt. Derefter talte sekretæren i Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme, N. O. Køster, hvorefter der nedlagdes blomster og krans. Man dvælede længe ved dette sted. Det er et smukt og værdigt minde, der her er rejst for de mange, der gav deres liv i kampen for friheden.

Fra Neuengamme fortsattes til Hamborg, hvor man samledes i Gewerkschaftshaus. Ved 15-tiden tog man afsked med de tyske kammerater, og turen gik derefter hjem til Danmark.

NK.

De erhvervshæmmede

„DET SOCIALE UDVALG“

indenfor Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen har kontortid mandag 19—21 samt torsdag 12—14, St. Kannikestræde 10, København K., tlf. Minerva 1336.

☆

GENERALFORSAMLING

Der arbejdes videre med forsøget på at rejse et plejehjem for invaliderede.

Sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen holdt generalforsamling den 9. oktober i Admiral Gjeddes Gård.

Formanden, Børge E. Pedersen, bød velkommen og rettede en særlig velkomst til et medlem af den norske krigsfangeorganisation, Leif Volfborg, som havde anmodet om at overvære mødet, samt til Århus-afdelingen, som var repræsenteret ved

formanden, Alfred Berthelsen og Fritz Lerche.

Generalforsamlingen mindedes de kammerater, som i den forløbne periode var afgået ved døden.

Af beretningen fremgik, at der var behandlet en række sager for medlemmer i direktoratet, ulykkesforsikringsrådet, socialministeriet, skattesager, fremskaffelse af invalideboliger etc. Herudover havde foreningen rettet henvendelse til socialministeriet med henblik på en revision af lov nr. 475 og en forhøjelse af pensionerne.

Også finansministeren var der rettet henvendelse til vedr. skattespørgsmål i forbindelse med rente efter lov nr. 475.

Vedr. sagen om oprettelse af plejehjem for invaliderede modstandsfolk, agtede foreningen, efter at frihedsfonden havde afvist tanken, at søge problemet løst i samarbejde med fangesammenslutningen.

Formanden omtalte et statsbesøg fra Vesttyskland, som skulle finde sted, hvor en hr. Lübcke skulle deltage. Foreningen vil nu, på grundlag af dokumentarisk materiale, søge hans forhold nærmere undersøgt.

På landsmødet i Århus havde man drøftet organisationens virksomhed og fremtidige arbejde. Det gode samarbejde, som foreningen har haft med de institutioner og organisationer, der samarbejdes med, omtaltes.

Det vakte stormende begejstring i forsamlingen, da formanden opfordrede medlemmerne til at deltage i en demonstration mod Vietnam-krigen, som finder sted den 21. oktober fra Christiansborg, idet han erklærede, at denne modbydelige krig er en frihedskrig for det vietnamske folk, som foreningen bør tage stilling til, hvorfor han opfordrede medlemmerne til at agitere for at deltage under foreningens fane, iført armbind.

Der udspandt sig en livlig og saglig diskussion efter formandens beretning. Den almindelige opfattelse var, som Svend Wagner udtalte sig: Vi bør ikke alene beskæftige os med sociale opgaver, men også politiske, der har til formål at forbedre verden.

Johan F. Sørensen.

<p>A. LYNGBY-PETERSEN Farve — Tapet St. Torv 4, Rønne</p>	<p>SAGFØRER- AUKTIONERNE I AARHUS</p>	<p>EMIL LAMP'S LINIERANSTALT Svanemosevej 9, København V.</p>
<p>I. H. OLSEN Tandteknik Algade 34, Vordingborg</p>	<p>LUNO MØBLER Volden 6, Aarhus</p>	<p>E. F. HANSEN Nørre Nebel</p>
<p>VEJLE MARGARINEFABRIK A/S Vejle</p>	<p>CONTINENTAL VIN-IMPORT Vejle</p>	<p>MØRKE MØBELSNEDKERI A/S Stationsvej 16 A, Mørke</p>
<p>H. JENSEN Hadsundsvej 31, Aalborg</p>	<p>VEJLØS BYGGEFORRETNING Holstebro</p>	<p>AUG. JENSEN Tømrermester Nimtofte</p>
<p>H. CHR. JACOBSEN Tømrer- & snedkermester Horsens</p>	<p>POUL BRØBERG Kunsthandel Ny Østergade 8, København K.</p>	<p>PETERSEN & DRÆBY Instrumentfabrik Buevej 1, Hillerød</p>
<p>GUNNAR RAUPACH Købmand Rosengade 57, Odder</p>	<p>K. H. NIELSEN Aarhus</p>	<p>MALLING LANDBRUGSSKOLE</p>
<p>P. F. CLEEMANN Skibsmægler Vikinghus Gammelhavn, Aabenraa</p>	<p>K. HAGENS FJEDERFABRIK A/S Dronning Olgasvej 23, F.</p>	<p>VEJLØS BOGTRYKKERI Kordilsgade 38, Kalundborg</p>
<p>BRÆDSTRUP TRÆLASTHANDEL A/S</p>	<p>E. POULSEN Hjelmsø</p>	<p>O. KRUMMELBEIN Svanegade 12, Thyborøn</p>
<p>HARALD NØRLEM Sct. Anne Plads 2 Odense</p>	<p>D. A. S. F. Skagen</p>	<p>TH. LAWAETZ Specialforretning i FOTO & KINO Nørreport 14, Aabenraa</p>
<p>TRIFOLIUM Dansk Frøavls Kompagni Randers</p>	<p>H. M. FALKENBERG Aut. installatør - Ingeniør Grusbakken 8, Gentofte, tlf. 87 75 07</p>	<p>RYØ A/S Ingeniørfirma Nytorv 14, Aalborg</p>

Frøslev, feriekoloni eller KZ-lejr?

Hvor er det godt, at nogen har kunnet holde sammen trods alt! Hvor var det godt at læse i septem-bernummeret om en flok, som har kunnet bevare kammeratskabsånden gennem tidens omskiftelser og alt det, som splittede os andre efter befrielsen.

Men så var der noget, der skur-rede. Det hele blev ligesom helt for-kert. Hvad er det, vi skal samles om? Og var der da så rart i Frøs-lev?

Det er skam så rigtigt altsammen.

Vist var det en lise at komme fra det ensomme fængsel i Aarhus, fra „forhørene“ i kollegiebygningen, til et sted, hvor man kunne tale frit sammen, hvor der var, som Harald fra Aabyhøj udrød: Håndtag på begge sider af døren!

Vist kan livet i Frøslev-lejren da slet ikke sammenlignes med det hår-de liv i lejrene syd for grænsen, ikke så langt borte. Forplejningen var god, sundhedstilstanden var god, arbejdet ikke hårdt, lus fandtes ikke. Der blev (bortset fra måske en en-kelt gang) ikke slået, der blev (bort-set fra måske en enkelt gang) ikke skudt. Vogterne var ikke de værste.

Men alligevel. Frøslev var en form for koncentrationslejr. Et sted, hvor man blev opbevaret til eventuel senere brug, uden lov og dom, på ubestemt tid, undergivet magthavernes forgodtbeholdende, hvor man kunne blive kaldt ud af sin køje til fortsatte „forhør“, til „himmelfartkommando“, eller til rejsen sydpå.

Det er jo rigtigt, at der mellem fangerne herskede en bestemt hårdtpumpet munterhed. Stemningen var høj. Voksne mænd legede barn-agtigt. Kammeratskabet herskede. Bortset fra måske en enkelt gang.

Venskaber blev knyttet. Der blev lavet vittigheder, sunget sange. (Jeg skal ikke citere dem.)

Er det da det, der knytter os sammen? Den gemytlige maske? (Som forresten også bares i Neuen-gamme.) Det muntre samvær ved bridgebordet, de venskabelige stikle-

rier til „gedestalden?“ (Der spille-des højt spil i gedestalden. Her fandtes f.eks. den illegale radio!)

Vidste vi ikke, mens vi spillede skak, at udenfor spillede vore kam-merater videre i et alvorligere spil? Havde vi glemt det store, endnu uafgjorte spil om folkeslags frem-tid?

Længes „de gammelkendte mænd“ efter at genopleve den „gammel-kendte stemning“ på en deportations-morgen?

Havde vi det nu så hyggeligt?

Vi havde det ikke hyggeligt. Det er urigtigt at fremstille Frøslev-lejren som en feriekoloni, og det er farligt. Der er steder nok, hvor et sådant citat fra „de danske kon-centrationslejr-fangers blad“ vil være *gefundenes Fressen!* Se her, hvad de selv skriver! Det var det rene slaraffenliv! Der sad de og spillede kort og mæskede sig, medens det ty-ske folk led og kæmpede! Det var nok ikke så slemt at sidde i lejr under Hitler! Det er bare propagan-da og overdrivelser! Nu kommer sandheden frem!

Og hvad er alt det mod de græske politiske fanger? Hvad klager man over? De kan jo bare sætte sig til at spille skak!

L. G. DAMGAARD
Afsat barakformand.

Bøger

ET DEMOKRATI PÅ PRØVE

Leni Yahil er israelsk historiker. Den foreliggende bog er hendes doktorafhand-ling om jøderne i Danmark under den tyske besættelse.

Værket er på 502 store sider og er ud-givet af Gyldendal. Bogen er grundig, ær-lig og skånselsløs.

Vi bringer snarest en anmeldelse.

☆

Simon Wiesenthals bog: „Morderne iblandt os“ er på 346 sider og er her i Danmark udgivet på Branner og Korchs forlag. Det er spændende læsning fra a til z.

Vi bringer snarest en anmeldelse.

Jean-Francois Steiner: „Treblinka, oprøret i koncentrationslejren“, 342 sider, 39,60 kr. Det Schønbergske Forlag, København 1967.

Kz-lejren Treblinka i Polen eksisterer ikke mere. Da den sidste transport af jø-der var ankommet, og ligene af de hun-dredtusinder allerede dræbte jøder var gravet op og brændt, skulle lejrens jø-di-ske arbejdskommandoer dræbes og alle spor af denne lejrs raffinerede og dæmo-niske råhed udslettes; men — så utroligt det lyder — så gjorde lejrens jødiske ar-bejdere oprør imod deres ubarmhjertige tyranner. Det var naturligvis håbløst. De fleste omkom da også — enten under kampen eller under flugten; men 40 jø-der overlevede alle disse ufattelige ræds-ler og bor endnu i dag i Israel og andre frie lande i verden. På grundlag af disse 40 jødernes fortællinger og andet (sparsomt) dokumentarisk materiale er denne bog skrevet — siger forfatteren selv i en ef-terskrift.

Formelt er bogen en historisk beretning i en fortællings form. Det betyder, at de tørre tal og faktiske historiske hændelser har fået levende liv. Tal alene siger nem-lig ikke noget rigtigt, især ikke jo større tallene er. Om nazisterne kunne nå at likvidere 15.000 eller 20.000 jøder om da-gen i Treblinka — hvem af os har fore-stillingsevne nok til virkelig at kunne fat-te det? Men nu er tal og begivenheder gået gennem et følsomt digterisk sind, så at de har fået „kød og blod“, hvorved læ-seren følelsesmæssigt kommer til at gen-nemleve hele det frygtelige år i Treblinka.

Jeg har læst adskillige bøger om det, der skete i de år rundt omkring i Europa, men ingen bog som denne. Det ejendom-melige ved bogen er nemlig ikke det bil-lede, den giver af den nazistiske dæmoni. Thi selv om vi måske her ser denne dæ-moni i dens mest raffinerede vildskab, så er det dog ikke det egentlige tema. Det er derimod det billede, vi får af jøderne — det evigt lidende, forhadte og mishand-lede folk, mellem alverdens folk det mest gådefulde. Dets gåde løses ikke i denne mærkelige bog, men den anes. Den hæn-ger nemlig sammen med jødernes æld-gamle bekendelse — som vi også hører flere gange — og som stadig lever: „Hør Israel! Herren vor Gud, Herren er én“.

Læs bogen selv!

HANS MAGLE.

J. C. Pollock: Kristen i Sovjet. 235 sider. 21,50 kr. Oversat fra engelsk af Harald P. Madsen.

I 1980 skal Sovjetunionen i henhold til det tredje partiprogram være totalt renset for al religion.

Enhver, der optages i det kommunistiske parti, må være overbevist ateist, guds-fornægter og modstander af al religion.

Men religion er ikke sådan at udrydde. Det er det, denne bog fortæller om. For-fatteren har gennem rejser, personlige samtaler og mange undersøgelser prøvet at danne sig et billede af, hvordan det forholder sig med kristendom i Sovjet,

EJNAR JENSEN
Herreekvipering
Nexø

**VÆRN OM
NATUREN**
E. R. Hammel

S. F.
Nørrebrogade 6, Vejle

AMAGER GASSERVICE
v/ hr. & fru Andersen
Kongelundsvej 322, Kastrup, tlf. 50 78 99

VILDSUND STRANDHOTEL
Tlf. 0791 Sundby 154

Vognmand
CHR. KISBYE
Tlf. 046 - 7 88 07 - Kollund

Slagtermester
I. BUHL
Grønnegade 2, tlf. Stubbekøbing 84 15 74

HERNING SKILTEFABRIK
Danmarksgade 5
Tlf. (07) 12 06 19 - Herning

**A/S VESTFYNS
ELFORSYNING**
Assens

MØBEL-GAARDEN
Jernbanegade 11
Sønderborg

D. A. G.
Aalborg

KNUD SMITH
Købmand
Holmegade 11, Ulfborg

**BØRST TÆNDER
3 GANGE OM DAGEN!**
S. E. AA.

T. SØNDERGAARD LARSEN
Blikkenslagermester
Godthaabsvej 7, Ringkøbing

ØSTRUPGAARD
Glud pr. Horsens

K. P. BYRUM

**ARBEJDSMÆNDENES &
SPECIALARBEJDERNES FAGF.**
Groskenstræde 4, Helsingør
Tlf. 21 12 76

idet han dog kun i det store og hele har interesseret sig for at fortælle om, hvorledes det forholder sig med den protestantiske tro, og det er vel den mindste del af det russiske folk, der gennem tiderne har bekendt sig til denne tro.

Officielt kan protestanterne endnu samles til gudstjeneste i deres kirker, hvis da ikke disse er revet ned eller taget i brug til andre formål. Er de det, må man hjælpe sig med private hjem, hvis nogen tør stille sådanne til rådighed, og det er der mange, der stadig har mod til, selv om man risikerer deportation el. lign.

Kommunisterne har dog også gjort den erfaring, at tryk avler modtryk. I 1954 udsendtes fra partiets centralkomité en resolution, der kort og godt sagde, at den ateistiske propaganda kun skulle sigte på opdragelse og ikke kaste snavs på og krænke de troendes følelser. Denne resolution var underskrevet af selve Nikita Krutjev.

Man har i det store og hele valgt den fremgangsmåde, at aviser, blade, tidskrifter, radio, fjernsyn osv. hver dag fremhæver gudsløshedens vældige fordele. I skoler og al ungdomsopdragelse følges de samme retningslinier. Præster eller andre troende kan aldrig komme til orde i disse massemedier.

Alligevel viste en statistisk undersøgelse i 1963, at 30 pct. af befolkningen under 40 år bekendte sig til en religion, og dette til trods for, at enhver, der vil gøre karriere indenfor erhverv, idræt eller hvor som helst må afsvære enhver form for tro.

Der må altså skrappere midler til for at udrydde troen.

Det gøres på mange måder. Ikke mindst ved at dagblade og andre publikationer latterliggør enhver form for religion. De kristnes sammenkomster refereres, men alle troende fremstilles som umoralske, snu, pengeafpressere osv.

Pollocks fremstilling giver et væld af eksempler på, at kristentroen under mange former stadig trives, selv om vanskelighederne kan være hårde. Gudstroen er besejret i nogle sind, men bogen giver det indtryk, at i det vældige russiske menneskemylder er denne tro levende og uudryddelig.

H. P. KRISTENSEN.

Dagbogsblade

17/8.

KZ-GRAVSTEDERNE OMDANNES TIL MINDELUND

Ladelund. Det område på Ladelund kirkegård, hvor ofrene fra kz-lejren er begravet, skal nu omdannes til en mindelund, oplyser borgmester Oechsle.

Arbejdet vil blive udført af 31 unge gartnere fra Østrig, Frankrig, Holland og

Vesttyskland, der kommer til Ladelund i dagene 19. august—3. september. Hele området bag gravstederne skal omlægges og beplantes med buske, og desuden skal der anlægges ny fodstier, belagt med hollandske klinker. Selve gravstederne antastes ikke.

De unge gartnere, der alle er medlemmer af en international hjælpeorganisation, har tilbudt at arbejde fuldkommen gratis, efter at landsregeringen sammen med kirkemyndighederne i Kiel, Sydtønder amt og Putten menighed i Holland har erklæret sig rede til at afholde alle udgifter ved køb af de nødvendige materialer og planter.

Når den hollandske kommune har givet et tilskud til køb af materialer, skyldes det, at en stor del af de omkomne var hjemmehørende i Putten.

Under opholdet i Ladelund vil gartnerne blive indkvarteret i private hjem, og den tyske menighed har lovet at sørge for middag til dem. Den 25. august holdes i den tyske præstegård en „åben aften“, hvor gartnerne vil få lejlighed til at træffe den lokale befolkning. Også landbrugsminister Ernst Engelbrecht-Greve har lovet at være tilstede denne aften.

Den 27. august tager deltagerne på udflugt til Odense, og den 1. september holdes en afskedsfest i overværelse af indenrigsminister, dr. Hartvig Schlegelberger.

Gartnerne bruger alle deres ferie for at arbejde på Ladelund kirkegård.

24/8.

FORÆLDELSEFRISTEN TÆNKES FORLÆNGET

BONN: Den vesttyske justitsminister Gustav Heinemann erklærede i går på en pressekonference, at han ville foreslå Bonn-regeringen, at den så hurtigt som muligt sletter den paragraf, der hindrer, at krigsforbryderprocesser kan indledes efter den 31. december 1969.

Paragraffen, der stammer fra det 19. århundrede, angik oprindelig forbrydelser, som forældedes efter 20 år, men denne frist blev i 1965 forlænget med 5 år. I denne forbindelse fremkom der protest fra jødiske organisationer, der hævdede, at der ikke burde være nogen tidsgrænse for retsforfølgelse.

Dr. Heinemann sagde, at centralkonto-

25/8.

VIDNE SÅ KUNDE DRÆBE TO JØDISKE KVINDER

KIEL: Under det 48. retsmøde i det kielske nævningeting, hvor man behandler sagen mod tre tidligere SS-bødler i koncentrationslejrene ved Krakow og i byens jødiske ghetto, blev der i går afgivet vidneforklaring af en jøde, der endnu bor i Krakow. Den pågældende, den 66-årige installatør Victor Traubmann, er den første af vidnerne, der har kunnet give retten en forestilling om, hvorledes der nu ser ud de steder, hvor de anklagede tidligere havde deres „virkeområde“. Retten har ikke fået tilladelse til ved selvsyn at overbevise sig herom og såle-

des eventuelt kunne danne sig et indtryk af beliggenhed m.v., der er af interesse for kontrol med både vidneudsagn og de anklagedes forklaringer.

Traubmann berettede, at den anklagede Kunde i juni 1942 under en såkaldt „omflytning“ fra ghettoen i Krakow skød en ung jødisk kvinde, medens Traubmann så til.

Den unge kvinde havde været Traubmann bekendt, og han kunne nævne hende ved fuldt navn. Desuden havde Kunde med pistolskud dræbt en anden jødisk kvinde, som Traubmann ikke kendte. Hun havde stået i et vindue og grædende set til, medens hendes slægtninge blev ført bort. Kunde skød på hende — og Traubmann fandt kort efter kvinden død i værelset.

Blandt tilhørerne i retssalen i går var tidligere socialminister dr. Lena Ohnesorge. Et af de kvindelige vidner, der blev afhørt, er i familie med fru Ohnesorge.

26/8.

NAZIFØRER ROCKWELLS FORMENTLIGE MORDER ANHOLDT

ARLINGTON: Den 29-årige John Patler — tidligere medlem af det amerikanske nazistparti — blev i nat sigtet for mordet på grundlæggeren af og formanden for samme parti, George Lincoln Rockwell.

Ifølge politiets oplysninger forlod Patler det amerikanske naziparti i januar i år. Han er for tiden arbejdsløs og betegnede sig selv som „student“, da man spurgte ham om hans stilling.

Patler blev anholdt få øjeblikke efter, at Rockwell var blevet skudt af en snigskytte på en parkeringsplads i Arlington i Virginia nær ved nazipartiets kontor. Snigskytten opholdt sig på taget af et hus og affyrede herfra sit dræbende skud, der ramte Rockwell, mens han sad i sin bil. Kuglen splintrede forruden og ramte te partiformanden i brystet. Han var død på stedet.

Det nynazistiske parti i USA blev dannet i november 1958. Det overtog de tyske nazisters hagekorsflag samt deres hilsen og uniform.

Rockwell vendte sig såvel mod negre som jøder. Hans parti, der på grund af sin ringe størrelse ikke har nogen politisk magt i USA, har ofte formået at tiltrække sig opmærksomheden — når hans „stormtropper“ gik i protest-march mod negrene.

26/8.

TIDLIGERE DANSKE KZ-FANGER SOM VIDNER MOD SS-FØRER

KØBENHAVN: 57 danske, tidligere fanger i tyske koncentrationslejre skal i den kommende tid afhøres for om muligt at give nyt materiale til den sag, der af overstadvokaten i Köln forberedes mod den tidligere SS-obersturmbannführer Hermann Wicklein, oplyser „Berlingske Tidende“.

De pågældende 57 danskere er blevet navngivet, og fra de tyske anklagemyndigheder har dansk politi fået anmodning om at foretage afhøringer. De tidligere kz-fanger har siddet i koncentrationslejrene Barkhausen, Porta og Lerbeck i Westfalen, hvor Wicklein har gjort tjeneste. Under denne tjeneste sigtes han bl.a. for mord på to fanger samt medskyld i syv andre fangers død samt for mishandling af fanger. Det er i forbindelse med mishandlingerne, at de danske, tidligere fanger især skal afhøres. De er spredt over hele landet.

28/8.

LANGHELLE DØD

OSLO, mandag: — Vicepræsidenten for det norske storting, den 60-årige Niels Langhelle, døde i dag i sin bjerghytte på Ustaoset i det centrale Norge.

Langhelle havde været medlem af adskillige regeringer i tiden efter den 2. verdenskrig. Han havde været forsvars-, kommunikations- og handelsminister, ligesom han var direktør for den norske region inden for Scandinavian Airlines System.

Som en af Norges mest respekterede politikere var Langhelle også medlem af Nordisk Råd siden denne institutions skabelse. Som formand for det norske stortings nobelkomité var han også ansvarlig for uddelingen af Nobels fredspris.

Niels Langhelle sad et par år i koncentrationslejren Sachsenhausen ved Berlin. Ved udekommendoen Heinkel gjorde han tjeneste ved „Poststelle“. Det store antal blade kom hertil, men de fleste af dem ikke ind i lejren.

På Poststelle havde man mange forudsætninger for at være velunderrettet.

Langhelle færdedes stiltfærdigt i lejren. Han havde en udtalt evne til at sprede tryghed om sig blandt sine kammerater.

F-k.

5/9

KZ-OFRENES MONUMENT BØR SNAREST UDBEDRES!

På det første danske byrådsfraktionsmøde efter sommerferien, der holdtes i aften, beskæftigede man sig blandt andet med monumentet over koncentrationslejr-fangerne, der findes på kirkegården ved Fredshøjen i Flensborg.

Byrådsmedlem Erwin Hübner, der er medlem af byrådets have- og kirkegårdsudvalg, oplyser i dag over for „Flensborg Avis“, at en tilskyndelse om udbedring af det stærkt forfaldne monument, som han fremkom med i fraktionen, faldt i god jord. „SSV-fraktionen vil nu tage dette spørgsmål op til effektiv behandling“, siger Erwin Hübner.

Det særprægede monument har haft en krank skæbne. Fremstillet i de første efterkrigsår har det desværre vist sig ikke at kunne stå for vejrligets indflydelse, tilsyneladende fordi den glasur, der er blevet anvendt på teglstens-grundlaget, ikke har været holdbar nok. Resultatet er ble-

vet, at monumentet nu fremtræder i stærk forvitret tilstand.

13/9

PADBORG-LEJREN LUKKET

PADBORG: Portene er nu lukket i Padborg-lejren. Et lottekompani var blandt de sidste, der fik adgang til lejren. De måtte låne nøglerne i Søgårdlejren. Der er dog fremdeles bestemte tider på dagen åbent for turister, men der foregår ikke mere nogen soldateruddannelse i lejren. Endnu er der ikke truffet afgørelse om, hvad lejren fremtidig skal anvendes til.

13/9

NY NS-PROCES I KIEL

KIEL. Medens sagen mod de tre SS-officerer Kunde, Heinrich og Müller endnu løber — sagen vil formentlig først kunne afsluttes til foråret —, vil yderligere et nævningeting under Kiel landsret skulle beskæftige sig med NS-forbrydelser. Det drejer sig her om den meget omtalte sag vedrørende henrettelsen af to britiske officerer kort før den anden verdenskrigs slutning. Officererne skal være blevet skudt efter ordre fra den daværende leder af Gestapo-hovedkvarteret i Kiel, Schmidt-Schütte.

21/9

NYE ALVORLIGE ANKLAGER MOD SS-OFFICERERNE

AACHEN. Nævningetinget fra Kiel har i to dage foretaget vidneafhøring i Aachen i forbindelse med den kielske SS-mordproces. Formålet hermed var at spare seks belgiske vidner rejsen til Kiel. Anklaget er de tidligere SS-officerer Wilhelm Kunde, Hermann Heinrich og Franz Josef Müller, der sigtes for masse-mord på jøder i Krakow-ghettoen og i koncentrationslejre i Polen. Medens de anklagede i Kiel sidder bag skudsikkert glas på anklagebænken, nøjedes man i Aachen med bevogtning i form af en uniformeret politibetjent og to kriminalbetjente ved hver af de to døre til retssalen. Anledningen til denne sikkerhedsforanstaltning er, at der forud for processen anonymt blev truet med attentat på de anklagede.

Af de seks belgiske vidner var kun mødt fire: Et kvindeligt vidne var blevet syg, og et andet vidne havde afvist at komme til Aachen. Tre af vidnerne fremkom med alvorlige anklager specielt mod Kunde. Med tårer i øjnene fortalte den 49-årige købmand Samuel Sonnenschein fra Antwerpen, at Kunde med pistol skød hans to kusiner, der var fire og seks år gamle. Det skete under likvideringen af ghettoen i Krakow. Den 61-årige diamantmægler Mas Wahrhaft, ligeledes fra Antwerpen, havde set Kunde skyde hans 26-årige svingerinde og hendes fireårige barn. Moderen havde villet løbe bort med sit barn under frakken. Kunde skød først koldblodigt moderen og derefter barnet.

Afhørt hertil sagde Kunde kun: „Der må være tale om en personforveksling!“ Et af de andre vidner, den 58-årige køb-

mand Chaskel Eckstein, kunne imidlertid bekræfte Wahrhafts vidnesbyrd. To vidner erklærede desuden, at de havde set Müller ved de såkaldte selektioner, hvor svagelige blev sorteret fra for at blive ført til gaskamrene.

4/10

STALINS SØN SKUDT I SACHSENHAUSEN

MÜNCHEN. Politiet i München undersøger en rapport, der går ud på, at en SS-officer, der sidder arresteret, skal have skudt Joseph Stalins søn Jacob i Sachsenhausen koncentrationslejr.

Politivadokat Karl Weiss siger imidlertid, at han endnu ikke har fundet noget, der knytter SS-manden Kurt Eccarius, der blev arresteret i juli efter russisk krav, til diktator sønnens død.

En anden SS-mand, Walter Usslepp, har overfor det vesttyske blad „Bild om Sonntag“ hævdet, at han bevogtede Stalins celle i koncentrationslejren, og at han havde besluttet at oplyse, hvad han vidste, efter at han havde hørt, at Stalins datter Svetlana ønskede at lære sin broders skæbne at kende.

„Bild am Sonntag“ skriver, at Jacob Stalin blev skudt af nazisterne i 1944, efter at han havde nægtet at holde en antisovjetisk tale til de sovjetrussiske arbejdere på en tysk rustningsfabrik.

5/10

SLAP UD PÅ ET ITALIENSK PAS

WIEN. Morder, morder, lød råbene fra omkring 250 demonstranter, da Adolf Eichmanns tidligere nære medarbejder Erich Rajakowitsch eller Erich Raja, som han har kaldt sig siden slutningen af anden verdenskrig, i dag forlod et konditori i Wien efter at have holdt en pressekonference.

Under pressekonferencen, der blev standset efter 45 minutters forløb af værten, fortalte Raja, at han, hans hustru og søn havde holdt en tre ugers ferie i Jugoslavien, da den jugoslaviske milits mødte op og forlangte, at han ikke fjernede sig fra sit feriested.

I går vendte han tilbage til Wien fra Jugoslavien og undgik herved at blive udleveret til de hollandske myndigheder, der har en permanent arrestordre udstedt mod ham, sagde han. I Østrig blev han for få år siden idømt to og et halvt års fængsel for at have sendt en lille gruppe jøder til en koncentrationslejr i Frankrig, men i Holland er han tiltalt for meddelagtighed i 140.000 jøders død. Holland har imidlertid ikke udleveringsaftale med Østrig.

Erich Raja fortalte på pressekonferencen, at han efter militens henvendelse havde været klar over, at den kendte leder af dokumentationscentralen for krigsforbrydelser i Wien, Simon Wiesenthal, der er forfatter til bogen: „Mordere iblandt os“, havde sporet ham, og han skyndte sig derfor tilbage mod Østrig og kom over grænsen ved at benytte et italiensk pas.